

Τό λεβήκιμα αυτό καλύπτει χώρο πολύ ευρύτερο από τό πεδίο του λαογραφικού ενδιαφέροντος. Μέσα στα σχέδια που προσφέρονται υπάρχουν άρκετά που δέν ανήκουν σε αντί- κείμενα της παραδόσεως, αλλά σε έργα που ανταποκρίνονται σε νεότερες ανάγκες. Έκεί- νο που τοδς δίνει αξία είναι ή πρακτική καί καλαίσθητη απάντηση που δίνουν στις ά- παιτήσεις του νέου είδους. Τά "κοκάρια, οί άνεμοδεύχτες από τήν καπνοδόχο της σόμπας, δέν μιμοϋνται τό ανάλογο παλιότερο είδος, τήν καμινάδα του τζακιού. Έχουν δικό τους ύφος καί λειτουργία. Κι όμως τά θέματά τους — ό κοκορας, ό δικέφαλος άετός, τό παραβάνι, ό άνθρωπος — είναι παρμένα από τήν ελληνική ζωή καί παράδοση. Ή διαμορφω- σή τους, όμως, δέν είναι όμοια μέ τήν απόδοση των ίδιων θεμάτων σε άλλες ύλες καί χρήσεις, στην ξυλογλυπτική, στην ύφαντική, στο κέντημα..., αλλά έχει προσαρμοσθεί στην ειδική λειτουργία του άνεμοδεύχτη, στις δυνατότητες της ύλης του καί στην από- σταση από τήν όποία τά βλέπουμε μέ φόντο τόν ούρανο.

Άλλα σκεύη, παραδοσιακά, κατάλληλα για σημερινή χρήση, μπορούν μέ φωτισμένη προσαρμογή νά γίνουν άρετηρία για τή δημιουργία αντικειμένων που καλύπτουν σημερι- νές ανάγκες. Τό "λεγένι", π.χ., ή σαπουνόθήκη, δε μπορεί νά χρησιμοποιηθεί στο ση- μερινό λουτήρα, αλλά τό σχήμα καί ή τρυπητή γεωμετρική διακόσμησή του αποτελούν στοιχεία ταιριαστά για τήν κατασκευή καταυγαστήρα /ήμπαζοϋρ/ που δημιουργεί στην όροφή χαριτωμένο παιγνίδι φωτός καί σκιών.

Μέσα από τό πολυάριθμο σχήματα καί διακοσμητικά θέματα ό άνήσυχος σημερινός τεχ- νίτης, προς τόν όποιο κυρίως απευθύνεται ή έκδοση αυτή, μπορεί νά βρεί πολύτιμα στοιχεία για δικές του δημιουργίες. Έκείνο που πρέπει νά αποφευχθεί είναι ή μέμη- ση, σε νεότερα αντικείμενα, έργων προορισμένων για άλλη άρχική χρήση καί διαμορφωμέ- νων από τή μακροχρόνια κατεργασία διαφορετικής ύλης. Τέτοιο "παρέδειγμα προς άποφυ- γήν" είναι μεταλλικές άπομιμήσεις ξυλογλυπτης γκλίτσας χρησιμοποιημένες για κρεμα- στάρια σε βεστιάριο άθηναϊκής πολυκατοικίας. Οί γκλίτσες έγιναν για νά τίς χρησι- μοποιούν οί βοσκοί στα πρόβατά τους καί όχι για νά κρεμοϋν παλτά καί καπέλλα οί κά- τοικοι των πόλεων. Ή μορφή τους προέρχεται από τό υπομονετικό σκάλισμα σκληρού κομ- ματιού ξύλου. " Όταν τίς χρησιμοποιούμε για νά βγάλουμε μήτρες, μέσα στις όποιες θα χύσουμε μέταλλο, δέν κάνουμε ούτε γκλίτσες ούτε κρεμαστάρια γιατί τό φάρδος τους έμποδίζει τό πέραςμα της θηλειάς των ρούχων. Θα γίνονταν σωστή εργασία αν ό τεχνί- της έμπνέονταν από τό σχήμα της γκλίτσας καί τό τροποποιούσε έτσι ώστε νά επιτελε- ι καλά τόν προορισμό του, δηλαδή νά λειτουργεί σαν κρεμαστήρι καί τό σχήμα του νά ά- ξιοποιεί τίς δυνατότητες που του παρέχει ό όρείχαλκος. Ή λεπτομερειακή ανάλυση του

παραδείγματος έγινε για να δείξει σε πόσο σφαλєροδєς δρόμους μπορεί να οδηγήσει ή κακή μεταχείριση ελληνικών αντικειμένων σε χρήσεις ξένες προς τών πραγματικό προορισμό τους. 'Αδίκει καί τήν παράδοση γελοιοποιώντας τις επιτεδєεις της.

'Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεі στη χρήση τών διακοσμητικών θεμάτων. Κάθε ένα από αυτά διαμορφώνεται κάθε φορά ανάλογα με τή θέση στην όποια τοποθετείται. Το σχήμα του δέν είναι ανεξάρτητο από τή θέση του, από τις αναλογίες καί τή λειτουργία του μέλους που διακοσμεі. Έτσι, άλλοο το συναντούμε στενόμακρο, άλλοο κοντόφαρδο, άλλοο ισομετρο ή ανισομετρο, με πολλές ή λίγες λεπτομέρειες. Όπου οί διακοσμητικές ανάγκες το επιβάλλουν πέρνει κίνηση προς μία κατεθυσνη, άλλοο γίνεται σχήμα κλειστό. 'Ας πάρουμε ένα παράδειγμα, το διακοσμητικό θέμα του κυπαρίσσιου, από τα πιο συνηθισμένα στη λαϊκή μας τέχνη:

Έδω ή σειρά τών κυπαρίσσιων, με τήν έντονη κλίση τών κορυφών τους καί με τήν όριζόντια παράθεσή τους, δίνει τήν αίσθηση τής κινήσεως από τα άριστερα προς τα δεξιά.

Στο σχήμα Β, τα δύο κυπαρί-

σια, με τήν κάθετη γραμμή στη μέση τους καί τις συγκλίνουσες κορυφές, αποτελούν ένα κόσμημα ισομετρο καί με κεντρομόλο τάση, κλειστό.

Το κυπαρίσι του σχήματος Γ, με τις έντονες καμπύλες καί τή σχηματική παράσταση τών κλάδων του, έχει ισομετρία αλλά ή τάση του είναι κεντρομόγα. Είναι σ'α να άπωθοούνται προς τα έξω οί πλαγινές καμπύλες από τή φορά τών γραμμών τών κλάδων. Στο σχέδιο Δ υπάρχει έκίσης μία κίνηση με τα εύκλινητα σχέδια που το γεμίζουν, αλλά ή κίνηση αυτή είναι έσωτερική, περιορίζεται μέσα στο σχήμα καί δέν έχει καμμία προέκταση προς τα έξω ή

φορά προς το κέντρο του θέματος. Στο σχήμα Ε το φιλόλιγγο μυτερό κυπαρίσι έχει κίνηση προς τα επάνω. 'Η κάθετη γραμμή του κορμού τονίζει περισσότερο τήν κίνηση αυτή. Τα παραδείγματα θα μπορούσαν να πολλαπλασιασθούν αλλά είναι αρκετά για να δείξουν πως το ίδιο θέμα μπορεί κάθε φορά να πάρει άλλο διακοσμητικό νόημα, ανάλογα με τή διαμόρφωση καί τήν τοποθέτησή του. 'Αν, τώρα, θέλουμε να το χρησιμοποιήσουμε στη διακόσμηση ενός μεταλλικού αντικειμένου, από τις πολλές παραλλαγές του θέματος θα διαλέξουμε εκείνη που ταιριάζει στη θέση όπου θα το τοποθετήσουμε. 'Αν, π.χ., στο κέντρο ενός ορθογώνιου αντικείμενου βάλουμε τα δύο κυπαρίσια από το σχήμα Α, αυτά θα έχουν μία κίνηση που δε θα συντονίζεται με το ορθογώνιο αντικείμενο, όπως

δείχνει το σχήμαΖ. 'Αντίθετα, θα ταιριαζαν τα δύο κυπαρίσια του σχή-

μαΖ. 'Αντίθετα, θα ταιριαζαν τα δύο κυπαρίσια του σχή-

μπτος II γιατί θα εναρμονίζονταν με το αντικείμενο. Άν, πάλι, στο σημείο που στενεύει ένα αντικείμενο τοποθετήσουμε το κυκρίσι του σχήματος I, αυτό θα εξέφραζε μία τάση αντίθετη από τη γραμμή του αντικείμενου στο σημείο αυτό και έτσι θα βρίσκονταν σε δυσαρμονία το αντικείμενο με τη διακόσμησή του, όπως φαίνεται στο σχήμα II. Από το πρόσεχαν πολύ οι καλλιτέχνες. Σε πολλά στίλια υπάρχουν ακόμα χάλκινα στρογγυλά σκεύη / σινιά, δίσκοι, αγγεία.../. Όμοια από αυτά έχουν και το κυκρίσι για διακοσμητικό τους θέμα, αυτό πάντοτε ακολουθεί τις γραμμές των ακτίνων του κύκλου, με κίνηση προς το κέντρο, όπου υπάρχει μία ροζέτα / ροδόσπινος / που κι αυτή με το στρογγυλό της σχήμα τονίζει τη στρογγυλότητα του αντικείμενου και εξυπηρετεί όλη τη διακοσμητική σύνθεση.

Έτσι, ακόμη, που πρέπει να έχει πάντοτε στο νου του ο τεχνίτης είναι πως κάθε διακοσμητικό θέμα διαφοροποιείται και από την ύλη με την οποία είναι κατασκευασμένο και από την τεχνική με την οποία έγινε. Κάθε υλικό / πέτρα, μέταλλο, ξύλο, ύφαντο... / παρουσιάζει όρισμένες δυσκολίες και προσφέρει όρισμένες δυνατότητες. Μένοντας πάντα στο θέμα του κυκρίσιου, θα προσέξουμε πως άλλοιως γίνεται χαράκι στο χαλκό, άλλοιως στο σφυρηλατο σίδερο ή στο χυτό ορείχαλκο. Από κάθε ύλη ο μεταλλοτεχνίτης μπορεί να πάρει θέματα διακοσμητικά, αλλά δεν πρέπει να τα μεταφέρει αυτούσια. Το κυκρίσι π.χ. του σχήματος I διαφοροποιήθηκε έτσι από την τεχνική της ύφανσης. Χειρώς, κατά μικρά διαστήματα, αλλάζουν στην ίδια σειρά τα χρωματιστά υφάδια, που διασταυρώνονται με τα κάθετα στηρόνια, σχηματίζονται μικρά ορθογώνια που απαρτίζουν το περίγραμμα και τα εσωτερικά σχέδια. Άν, λοιπόν, το μεταφέρουμε όπως είναι στη μεταλλοτεχνία, θα δείχνει ξένο, μίμηση άλλης ύλης και άλλης τεχνικής.

Ό,τι παρατηρήσαμε στο κυκρίσι ισχύει και για όλα τα διακοσμητικά θέματα. Ο τεχνίτης που θα τα χρησιμοποιήσει πρέπει να διαλέξει έκτα του ταιριάζουν στο αντικείμενο του ή να το τροποποιήσει έτσι που να βρίσκονται σε αρμονική σχέση μ' αυτό. Η ομορφιά των διακοσμητικών θεμάτων δεν είναι απόλυτη αλλά σχετική με τη θέση τους.

Το σημείωμα αυτό δεν έχει σκοπό να προσφέρει έτοιμες λύσεις και μπορεί ο καθένας να έχει τις δικές του απόψεις για τα συγκεκριμένα παραδείγματα που το συνοδεύουν. Σκοπός του είναι να επισημάνει την προσοχή στη σημασία και στη λειτουργία των διακοσμητικών θεμάτων ώστε το σημερινό λεξιπύργο να γίνει χρήσιμο.

Οί σημερινοί Έλληνες τεχνίτες συνεχίζουν μετ' μακριά παράδοση. Οί παλιοί τους συντεχνίτες άφησαν πλούσια κληρονομιά. Κληρονομιά που, με καλή διαχείριση, μπορεί να γίνει άμετηρία για καινοδργία άνθιση της μεταλλοτεχνίας. Έπιβάλλει, όμως, και βαρείες υποχρεώσεις. Εύκολώνει τήν πορεία, προσυλλάσσει από λοξοδρομήματα γιατί δείχνει ένα δρόμο, αλλά δρόμο άνηφορικό.

ΧΙΤΡΟΣ Α. ΜΑΚΡΗΣ